

Usædvanlig tidligt træk af Hvepsevåge (*Pernis apivorus* (L.)).

Af OLAF BEHREND'S.

(With a Summary in English: Unusually early Migration
of Honey-Buzzards, *Pernis apivorus* (L.).)

Den 19. april 1948 blev jeg vidne til et usædvanlig tidligt træk af Hvepsevåger (*Pernis apivorus*). Kl. 12—13 havde jeg tilfældigt lejlighed til at observere ca. 50 Hvepsevåger trækende gruppevis ret lavt mod nord dels over den østligste del af Sønderborg og dels øst herfor. Endnu længere østpå over Sønderskoven gik omtrent samtidigt et ikke mindre stærkt nordtræk; ganske vist var luften her lidt sløret, men med den hurtighed, fuglene bevægede sig fra havet ind over skoven, mener jeg afgang, at der også her var tale om Hvepsevåger. Samtlige iagttagne fugle kom ind sydfra over havet, flere af fuglene dog med en streg til vest. Også læge IB WENG havde lejlighed til at iagttage en del af trækket. Med kortere iagttagelser overvejende mellem kl. 12—13 (dansk sommertid fra 9. maj) observeredes følgende dage atter trækkende Hvepsevåger i området Sønderborg-Sønderskov:

20. april	ialt	1	Hvepsevåge(r)
22. —	—	1	—
26. —	—	8	—
4. maj	—	1	—
11. —	—	12	—
16. —	—	3	—
17. —	—	6	—
18. —	—	2	—
25. —	—	1	—
26. —	—	8	—

Observationer, foretaget på størsteparten af de mellemliggende dage samt dagene fra d. 27. maj—4. juni, var negative.

Af ovenstående fremgår at trækket var særlig stærkt den 19. april. Nu var det måske at vente, at denne, om man så må sige, bølge af Hvepsevåger også var blevet bemærket andre steder i landet. Efter alt at dømme synes dette også at have været tilfældet. Således observerede forstelev RAFN d. 20. april kl. 13,30—15,00 ialt ca. 180 våger på træk mod nordøst over

Langesø skov på Fyn, og i brev af 31. 5. 48 skriver denne, at han ikke tidligere har set træk af det omfang her (TORKIL MOESTRUP *in litt.*). At det drejer sig om Hvepsevåger, mener jeg, at der er grund til at anse som sandsynligt. Forstander POUL PETERSEN, Rønshoved børnehjem oplyser overfor mig, at han d. 20. april om formiddagen observerede ialt ca. 50 våger, formentlig Hvepsevåger, på kort tid trækkende nordpå over Rønshoved ved Flensborg fjord; heller ikke denne kendte rovfugletræk af et sådant omfang her. Til dette vil jeg yderligere føje et par data. Den 25. april var en gammel Hvepsevågerede i en af Miang skovene belagt med en lille, grøn grankvist. Henad aften så jeg en Hvepsevåge på en eng i nærheden; den sad op under et levende hegn, men forsvandt så; det var en brun fugl. Noget efter kom den flyvende og satte sig i et træ i udkanten af skoven, hvor jeg skræmte den bort. Den 6. maj var grankvisten forsvundet fra reden, men sammen med læge IB WENG hørtes fuglen udstøde "cyklelyden" nær reden.

Iflg. VAGN HOLSTEIN (1944, p. 23) foreligger der hidtil blot tre sikre forekomster af Hvepsevåge fra april måned her i landet. Således fangede KJÆRBØLLING en fugl i et høgegarn ved Thystrup i april 1848, medens et andet eksemplar blev skudt ved Nymindegab den 29. april 1887; en tredie fugl blev iagttaget i skovene ved Jægerspris af VAGN HOLSTEIN den 16. og atter den 24. april 1940¹). Samme forf. opgiver iøvrigt middelankomstdatoen for arten til den 20. maj. En masseforekomst af Hvepsevåger i april her i landet må derfor unægtelig anses som værende noget ud over det almindelige. For at nå til klarhed over grunden til dette usædvanligt tidlige træk bringer jeg her et citat af METEOROLOGISK INSTITUTS månedsoversigt for april (1948, p. 37), hvori det hedder: "I månedens løb var

¹) Det faktum at først sidstnævnte optegnelse er af en fugl bestemt i naturen kunne muligvis antyde, at arten ikke er helt så sjælden i april, som man har antaget; men at den måske nu og da kan være overset. I den forbindelse skal omtales, at Hvepsevågen konstant begynder at vise sig fåtalligt på træk i Rhinlandet allerede kort efter midten af marts. (Iflg. oplysning af W. PRZYGODDA, Lengsdorf ved Bonn, der også støtter sig på andre lokale kilder som HEILSCHER, KNORR, NEUBAUR og FRHR. v. SCHWEPFENBURG). Marts måned i Rhinlandet er varmemæssigt set næsten en måned længere fremskreden end hos os, hvilket fremgår af næste fodnote sammenholdt med den danske temperatur for april nævnt i teksten.

temperaturen næsten hver dag over normalen, og afvigelserne fra denne var ofte meget betydelige, særlig i tiden fra d. 13.—26., der gennemsnitlig blev 4.8° varmere end normalt; hele månedens middeltemperatur blev for landet som helhed 8.4° , normalt 5.5° , den højeste middeltemperatur for landet som helhed i april siden 1874; den hidtil nøjeste var 8.0° i 1914. De højeste temperaturer indtraf i år især i tiden fra d. 18.—20.; de nåede i indlandet gennemgående op mellem ca. 21° og 25° . — — “Solskinstimernes antal varierede de forskellige steder mellem ca. 200 og 245; det blev de fleste steder ca. 15—30 % større end normalt; dagene fra d. 15.—26. var meget solrige.”

De tidlige Hvepsevåger i 1948 må herefter øjensynligt sættes i forbindelse med den varmere april¹⁾ og her igen navnlig med den usædvanlige varme, der satte ind den 13. og kulminerede den 18.—20. i en meget solrig tid; denne varme synes at have været af udslaggivende virkning for trækbløgen den 19. og 20., der jo bragte årets første Hvepsevåger i stort tal. Det er værd at bemærke, at der fra april intet træk foreligger efter den 26., hvor der jo indtrådte en nedgang i temperaturen. Til belysning af den følgende del af trækket er et citat af METEOROLOGISK INSTITUTS månedsoversigt for maj (1948, p. 49) af interesse: “Temperaturen var i tiden fra d. 1.—5. og i månedens sidste ti døgn næsten hver dag under normalen og i det mellemliggende tidsrum, d. 6.—20., i reglen over denne; særlig varmt vejr havde dagene fra d. 8.—12. og d. 15.—18. med døgnmidler af temperaturen, der gennemsnitlig var ca. $3\frac{1}{2}^{\circ}$ — $6\frac{1}{2}^{\circ}$ højere end normalt; særlig kolde, ca. 3° — 5° for kolde, var d. 23., 29. og 30.; hele månedens middeltemperatur blev for landet som helhed 11.6° , normalt 10.7° . De højeste temperaturer indtraf særlig d. 10. og i tiden fra d. 17.—19.; de nåede gennemgående op mellem 21° og 26° .” — — “Solskinstimernes antal varierede de forskellige steder mellem 243 og 291; det blev de fleste steder mellem 2 og 10 % større end normalt.”

¹⁾ I den forbindelse skal også anføres nogle gennemsnitstemperaturer for en station i det sydlige udland, i dette tilfælde Leverkusen ved Köln i Rhinlandet:

	1948	Normal	
Marts:	8.3°	5.1°	
April:	10.9°	8.5°	
Maj:	14.8°	13.4°	(W. PRZYGDODA <i>in litt.</i>)

Dette bekræfter formodningen om, at det er varmen, der er årsagen til det tidligere træk, idet fuglene indtil den 19. maj fremdeles optrådte i tilknytning til temperaturmaksima. En undtagelse herfra synes den ene fugl den 4. maj i den koldere periode at være. Da maksimumtemperaturen for denne dag imidlertid viste en betydelig stigning fra den foregående dags, gennemsnitlig 3.7°, og gennemgående var periodens højeste, falder dette tilfælde i tråd med det øvrige. I Hvepsevågens normale trækperiode, d. v. s. efter 19. maj, svigtede trækket næsten ganske ved Sønderborg. De eneste foreliggende data fra denne tid her, den 25. og 26. maj, sammenholdt med, at de varmeste dage i det koldere sidste tidøgn af maj iflg. METEOROLOGISK INSTITUT var den 24. og 26. med temperatur stedvis over normalen, kunne tilsyneladende også tyde på en tilknytning til varmere temperatur for trækket i den normale periode. Til yderligere belysning af dette forhold skal anføres de mig tilgængelige iagttagelser fra det øvrige land for denne periode. De få iagttagelser skyldes, at trækket også svigtede her; C. A. BLUME betegner således på forespørgsel hvepsevågetrækket som næsten negativt.

22. maj, 6 formentlige Hvepsevåger mod nord, Ekkodalen, Bornholm. (VAGN LIENGAARD).
 23. maj, 2 Hvepsevåger mod nnø., sydspidsen af Amager. (ERIK HANSEN).¹⁾
 26. maj, 3 Hvepsevåger i ubestemmelig retning, Langesø skov, Fyn. (Forstelev RAFN (TORKIL MOESTRUP *in litt.*)).

Ganske vist er materialet jo meget spinkelt, men at dømme heraf ser det ikke ud til, at en tilknytning til varmere temperatur for trækket i den normale periode var så udpræget i landet som helhed. Det skal iøvrigt ikke siges, hvorvidt hele forholdet overhovedet blot skyldes den omstændighed, at den normale trækperiode var koldere end ellers, efter at fuglene af den forudgående varme var sat tidligere på vej.

Hos det tidlige hvepsevågetræk i 1948 gjorde et bemærkelsesværdigt moment sig gældende. Således kom fuglene som nævnt den 19. april ind sydfra over havet. I 1947 kom fuglene

¹⁾ Denne iagttagelse, der er indgået i den etablerede trækundersøgelses materiale, publiceres med venlig tilladelse af C. A. BLUME.

derimod i dagene fra den 21. maj—4. juni langt overvejende langs med kysten fra sydøst (fra østkysten af Angel) og ind over Sønderborg, hvor de drejede mod nord (BEHREND'S 1948, p. 20). Denne kystrute, der iøvrigt benyttes en hel del af andre fugle, særlig småfugle, må formodes at være en udpræget rute for gennemrejsende fugle, idet bl. a. Svaler og Mursejlere (*Apus a. apus* (L.)) i 1948 trak ad denne til ind i juni. Imidlertid benyttede Hvepsevågerne ikke denne rute den 19. april 1948, og det var ligeledes heller ikke tilfældet de nærmest efterfølgende dage. Men fra og med den 11. maj observeredes derimod gentagne gange hvorledes flere af fuglene kom langs kysten ind mod byen, som de dog ikke nåede, idet de forinden bøjede af; dette må imidlertid sikkert ses som en følge af, at fuglene ved samme tid viste en overvejende svag trækiver, til tider med omstrefjende tendens. Først den 26. maj syntes 4 nordgående Hvepsevåger midt inde over Sønderborg at have gennemført turen. (Den enlige fugl den 25. maj gik over i paringsflugt og kunne herved ikke følges). På den omtalte kyst-rute fra sydøst foregik der altså et ikke gennemført træk af Hvepsevåger fra den 11. maj, medens der gennemførtes træk den 26. maj samt i tiden fra 21. 5.—4. 6. 47; de meget tidlige fugle i 1948 benyttede derimod ikke denne rute, da de jo som nævnt kom ind fra syd over havet. Dette forhold mener jeg må forklares således, at de fugle, der benytter kystruten, analogt med de nævnte trækkende Svaler og Mursejlere o. a. er gennemrejsende fugle mod et fjernt mål og som sådanne har en forkærlighed for de tydeligste ledelinier, såsom den omhandlede kystlinie fra sydøst til Sønderborg. Når imidlertid de tidlige fugle i 1948 ikke fulgte denne kystlinie, er grunden sikkert den, at disse fugle er kommet rejsens endemål forholdsvis nær og derfor ikke har den forkærlighed for denne ledelinie, som de langvejs gennemrejsende fugle.

Som allerede omtalt svigtede trækket af Hvepsevågerne næsten ganske i den normale periode i 1948; at dette vedrører de langvejs gennemrejsende fugle, kan man vist godt gå ud fra, da det jo fortrinsvis er disse, der ellers præger trækket. Efter trækstyringerne langs kysten fra sydøst ved Sønderborg at dømme optrådte disse fugle fra og med den 11. maj. Som omtalt fremtrådte trækket af Hvepsevågerne jo bl. a. i tiden fra

den 11.—18. maj i øjensynlig tilknytning til varmen. Den fremherskende svage trækiver, til tider med omstrefjende tendens, giver indtryk af, at trækket ved samme tid foregik på en langsommere måde end ellers. Det ikke fuldt gennemførte træk langs kysten fra sydøst i tiden fra den 11.—18. maj kunne tyde på, at fuglene i noget mindre grad end ellers var tiltrukket af de tydeligste ledelinier som følge af dette langsomme træk. Det må derfor formodes, at trækket af den grund kan være foregået noget mere spredt end ellers, hvorved et betydeligt antal fugle landet over som helhed sikkert kan være passeret ubemærket. Det svigtende træk af Hvepsevåger i den normale periode i 1948 må således formentlig kunne sættes i forbindelse med dette langsomme træk; da dette jo bragte de langvejs gennemrejsende fugle lidt tidligere herop end ellers og øjensynlig var i samklang med varmen, kan man faktisk sige, at det fremtrådte som en direkte følge af den usædvanlige forårsvarme, i alt fald her i landet.¹⁾

Til slut skal pointeres, at hvepsevågetrækket i 1948 strakte sig over så langt et tidsrum som mindst 38 dage, hvilket er mere end dobbelt så længe som ellers (HØRRING 1934, p. 182). Som anført skyldes denne forlængede trækperiode, at de første fugle kom så tidligt. Denne omstændighed begunstigede studiet af de forskellige trækfaser. Således var f. eks. muligheden for at adskille de første fugle, resp. de hjemlige fugle, utvivlsomt gunstigere end ellers, hvor de hjemlige og de langvejs gennemrejsende fugle optræder så godt som samtidigt. Endelig skal bemærkes, at de foretagne trækobservationer også begunstigedes af topografiske forhold (som kystliniens form), der gjorde det muligt at skelne de forskellige faser af trækket.

¹⁾ I egnen ved Augsburg i det sydlige Bayern er forårstrækket af Hvepsevågen iflg. oplysning af dr. W. Wüstr, Stadtbergen, blot svagt. Trækket, der er mærkbart i maj, ytrer sig ved tilstedeværelse af fugle i egnen, hvoraf enkelte ved midten af måneden opholder sig en dagstid på steder, hvor arten ellers ikke træffes i yngletiden. Ref. anser det for sandsynligt, at der passerer trækkende Hvepsevåger langsomt gennem egnen.

SUMMARY IN ENGLISH

**Unusually early Migration of Honey-Buzzards
(*Pernis apivorus* (L.)).**

April 1948 was the warmest April measured in Denmark in the last 74 years. The temperature was 2.9° on an average above the normal. The period 13 April to 26 April was even warmer by 4.8° than normally and very sunny; the days from 18 to 20 April were particularly hot. This unusually warm spring weather evidently accounted for the fact that the first Honey-Buzzards arrived a whole month earlier than normally. On 19 April about 100 birds were observed on their north migration near Sønderborg in South Jutland. On 20 April a considerable migration probably of Honey-Buzzards was observed in two other places in the southern part of the country, about 180 and 50 birds respectively. Also the month of May of 1948 was warmer than normally, on an average by 0.9° C.; the last third part was however colder than normally. Particularly hot weather prevailed in the days 8 to 12 and 15 to 18 May with mean temperatures about 3.5° — 6.5° higher than normally. The highest temperatures occurred on 10 and 17—19 May. In page 132 are listed the continuous migration observations at Sønderborg. These show a fainter migration, but, what is particularly interesting, a continued pronounced correlation with the maximum temperatures listed. In the normal migration period of the species, in the last colder third part of May, this correlation as compared with the few observations from the rest of the country was however far less pronounced. On 25 April a bird was seen near an old nest; on this nest a little green spruce twig had been placed. To compare with conditions abroad, the following example has been chosen: A station near Cologne (Leverkusen) showed that March, April, and May had temperatures ruling 3.2° , 2.4° and 1.4° above the normal in 1948.

In this country the Honey-Buzzard has been observed in April previously only three times in the course of a period of 100 years; the observations apply to single birds. In the preceding the possibility has however been touched upon that the species may have occurred more abundantly in April, but that it may have been overlooked occasionally. In this connexion it is mentioned that the Honey-Buzzard already shortly after the middle of March appears on migration in small numbers in the Rhine tracts (about five degrees of latitude farther south); the temperature for March here is very near that for April in Denmark.

Observations have shown that migrating Honey-Buzzards coming from the south (from the east-coast of Angel) are directed by the coast line to the northwest via Sønderborg and further north. This route is also taken by other birds, notably small birds, and is supposed to be the route preferred by the birds travelling through Denmark; thus *e. g.* swallows and swifts in 1948 migrated along this route to well into June. The early Honey-Buzzards in 1948 however did not use this route, but on the contrary came direct across the sea from the south. The present author is of

the opinion that the migrating birds which are travelling far have a preference for the most distinct guiding lines and thus had been attracted by the said coast line at Sønderborg. That the early Honey-Buzzards in 1948 did not follow this coast line seems to indicate that these birds had nearly reached the end of the journey and therefore had no preference for this guiding line like the passing birds migrating far.

In the normal migration period of the Honey-Buzzards migration almost failed in this country; this is ascribed to the migrating birds travelling far which otherwise are characteristic of the migration. According to the observations of migration along the coast near Sønderborg these birds came on and from 11 May, which is nine days earlier than the average arrival of the species. The migration from 11 to 18 May was, as said above, correlated with the warm period, but, on the other hand, took place more slowly than normally; during this migration the birds did not follow the coast line farther above Sønderborg as they used to do, but abandoned it earlier. This might indicate that the birds, owing to the slow migration, to a somewhat less degree than otherwise, had been attracted by the most distinct guiding lines. For this reason the migration must be supposed to have been somewhat more scattered than otherwise, whereby a considerable number of birds may have passed without being noticed.

The Honey-Buzzard migration in 1948 extended over at least twice as long a period of time as usual. This prolonged migration period made it possible to study the different phases of the migration more closely and to separate the Danish birds from those travelling far.

Literatur.

- BEHREND, O. 1949: Rovfuglenes Ruter paa Foraarstrækket over Als. — Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. **42**.
 DET DANSKE METEOROLOGISKE INSTITUT, 1948: Maanedsoversigt over Vejrforholdene, April og Maj.
 HOLSTEIN, V. 1944: Hvepsevaagen. — København.
 HØRRING, R. 1934: Fugle **3**; Danmarks Fauna. — København.
-